

УДК: 614.1:616-058.862]-036.8+303.635

Колоскова О.К., Ортеменка Є.П., Філіпець Л.П.

## АНАЛІЗ П'ЯТИРІЧНОЇ ДИНАМІКИ РУХУ КОНТИНГЕНТУ ОБЛАСНОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО БУДИНКУ ДИТИНИ М. ЧЕРНІВЦІ (2008-2012 РР)

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

На підставі річних звітів будинку дитини (форма № 25) проведений аналіз руху контингенту ОСБД м. Чернівці за п'ятирічний період (2008-2012 рр.). У процесі роботи використовувалися також демографічні показники України за даними Державної служби статистики України та показники діяльності педіатричної служби Чернівецької області. Установлене скорочення кількості вихованців ОСБД м. Чернівці у 2,5 рази протягом останніх п'яти років, а саме з 65 дітей у 2008 році до 26 вихованців у 2012 році, що асоціювало зі збільшенням більше ніж удвічі суми виплат при народженні дітей протягом звітного періода. Водночас аналіз динаміки руху контингенту будинку дитини за звітний (2008-2012 рр.) період показав, що зменшення кількості дітей відбувалося переважно за рахунок зростання частки вибувливших, а кількість поступивших вихованців залишилася сталою (27-43 дітей) протягом останніх років. Останніми роками вдвічі збільшився відсоток дітей - соціальних сиріт за живих та позбавлених батьківських прав батьків: з 23,1% в 2008 р. до 45,2% ( $P < 0,05$ ) у 2011 р. та 50% ( $P < 0,05$ ) - у 2012 р. Незважаючи на щорічне збільшення розмірів фінансової допомоги держави при народженні дітей, основна частина з якої виплачується на першому році життя дитини, за звітний період спостерігається чітка тенденція до прийому більшості (54,6%-62,8%) дітей в сиротинець саме у віковому періоді від 0 до 12 місяців.

Ключові слова: сирітство, будинок дитини, п'ятирічний аналіз.

### Вступ

Сирітство залишається актуальною медико-соціальною та психолого-педагогічною проблемою у всьому світі. За даними Східноєвропейського саміту священикослужителів «Захисти сироту-зміни майбутнє» (6-7 лютого 2013 року, м. Київ) у світі нараховується 152 мільйони сиріт зі значними коливаннями в різних країнах світу [1]. Чисельність дітей, які залишились без піклування батьків та знайшли прийомну сім'ю, є індикатором економічної стабільності держави і соціальної свідомості та лояльності суспільства до сиріт та їх проблем. У 2011 році частка дітей, що залишились без батьківського піклування (від загальної чисельності населення), становила в Росії 0,46% (654300 при чисельності населення 142,9 млн.) та лише 0,13% у США (408000 дітей з 308,7 млн. населення). Водночас, у Російській Федерації тільки 79,9% усіх сиріт знаходилися на вихованні в прийомних сім'ях, натомість у США усі діти, які втратили піклувальників, знайшли свою фостер-

ну сім'ю [2]. Фостерна сім'я – це форма тимчасового (до зміни ситуації в кровній родині, а за неможливості – до всиновлення) влаштування в сім'ю дітей, які опинилися в складній життєвій ситуації [3].

В Україні загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, поступово зменшується останніми роками (від 103542 у 2008 році до 92865 дітей у 2012 році). Проте, зважаючи на одночасне поступове зменшення дитячого населення за звітний період в нашій державі, таке благополуччя виявляється удаваним, а відсоток сиріт залишається стабільним останніми роками в межах 1,2% (1,24 в 2008 році відносно 1,16% - в 2012 році) [4].

У табл.1 наведені дані Державної служби статистики України, що відображують загальну кількість дитячого населення від 0 до 17 років та загальну чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за період 2008-2012 рр.

Таблиця 1  
Динаміка дитячого населення та чисельності дітей-сиріт в Україні в період 2008-2012 років

Звітний рік	Дитяче населення 0-17 років (тис.)	Загальна чисельність дітей-сиріт на кінець року, абс. (%)
2008	8325,7	103542 (1,24%)
2009	8186,3	100787 (1,23%)
2010	8081,1	98119 (1,21%)
2011	8003,3	95956 (1,19%)
2012	7971,6	92865 (1,16%)

При цьому у східних регіонах частка сиріт становить 1,8-2,2% від загальної кількості дітей, проте в західних – лише 0,5% [5]. Несприятливою особливою є статистика в Днепропетровській та Донецькій областях, а найгіршою - в Миколаївській області (2,2%, що становило 4,5 тисячі дітей).

Незважаючи на те, що західні області (Тернопільська, Чернівецька та Львівська) статистич-

но визначалися як ті, в яких «практично немає дітей-сиріт» (рис.1), за сухими «благополучними» цифрами приховуються доли сотень дітей. Так, у 2010 році дитяче населення віком 0-17 років у Чернівецькій області становило 187560 дітей [6], з яких 0,5% - це діти-сіроти та діти, позбавлені батьківської опіки, проте в абсолютних цифрах - це майже тисяча (937) дітей.

Дети-сироты, дети лишённые родительской опеки по отношению к детскому населению Украины



Рис. 1. Відображення показника відсотку дітей-сирот та дітей, позбавлених батьківської опіки на карті України (дані за 2010 рік)

Комунальна медична установа „Обласний спеціалізований будинок дитини” (ОСБД) м. Чернівці є комунальним закладом охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей з вадами фізичного та розумового розвитку, а також: з органічним ураженням нервової системи та порушенням психіки; з органічним ураженням нервової системи, в тому числі, з дитячим церебральним паралічем без порушення психіки; з порушенням функції опорно-рухового апарату та іншими вадами фізичного розвитку без порушення психіки; з порушенням слуху та мови; з порушенням мови; з порушенням зору (сліпі та слабозорі). Головною метою установи є: утримання, виховання, медичне обслуговування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 0 до 3-х років (3 роки 11 місяців 29 днів включно).

**Мета дослідження**

Проаналізувати динаміку руху контингенту ОСБД м. Чернівці за останні п'ять років (2008-

2012 рр.).

**Матеріали та методи**

На підставі річних звітів будинку дитини (форма № 25) проведений аналіз руху контингенту ОСБД м. Чернівці за п'ятирічний період (2008-2012 рр.). У процесі роботи використовувалися також демографічні показники України за даними Державної служби статистики України [4] та показники діяльності педіатричної служби Чернівецької області [6, 7].

Одержані результати дослідження аналізувалися за допомогою комп'ютерних програм «STATISTICA 5 StatSoft Inc.» та «Excel XP» для Windows на персональному комп'ютері з використанням параметричних і непараметричних методів обчислення.

**Результати дослідження**

У таблиці 2 наведена динаміка перебування вихованців будинку дитини у закладі за останні п'ять (2008-2012 рр.) років.

Таблиця 2  
Динаміка руху контингенту будинку дитини за звітний (2008-2012 рр.) період

Найменування	Перебувало на початок звітнього року					За звітний рік										Перебувало на кінець звітнього року				
						надійшло					вибуло									
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012*
Усього дітей	74	65	57	49	42	32	33	43	30	27	41	41	51	37	42	65	57	49	42	26
У т.ч. 0-12 міс.	11	10	11	14	9	18	18	27	18	15	6	10	6	8	8	10	11	14	9	7
1-3 роки	46	37	27	27	20	12	12	12	11	10	17	15	26	26	17	37	27	27	20	10
≥ 3 роки	17	18	19	8	13	2	3	4	1	2	18	16	19	3	17	18	19	8	13	9

Примітка: \*в 2012 році померла одна дитина, яка страждала на уроджену патологію нервової системи, мікроцефалію, рефрактерну симптоматичну епілепсію, подвійну геміплегію з вродженою відсутністю ковтального рефлексу, що супроводжувалося повторними аспіраційними пневмоніями.

Аналіз наведених вище даних показує невинне скорочення кількості вихованців ОСБД протягом останніх п'яти років, а саме зменшення у 2,5 рази з 2008 року (65 дітей) до 26 дітей у 2012 році. З одного боку, можливо, це пов'язане зі зниженням в Чернівецькій області за звітний період кількості дитячого населення (з 192216 дітей у 2008 році до 184900 осіб в 2012 році) та народжуваності (з 12,28‰ у 2008 році до 12,05‰ у 2012 році) [6, 7]. Але, напевно, така динаміка є відображенням загальнодержавного курсу України, спрямованого на входження до Євросоюзу, та, водночас, зміни культурної свідомості українців.

Процеси євроінтеграції України, звичайно, відобразилися в соціальній політиці держави, а саме в її спрямованості на підтримку сім'ї шля-

хом виплати державної субсидії при народженні дітей (табл. 3), а також на створення сприятливих умов для всиновлення дітей, взяття їх під опіку, у стимуляції, в тому числі, фінансової, організації та утримання будинків дітей сімейного типу.

У таблиці 3 наведена динаміка розмірів виплат при народженні дитини, які нараховувалися звітний період на підставі статті 12 Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" від 21 листопада 1992 N 2811-XII, редакцій від 22.03.2001 р. N 2334-III та наступних цього Закону, а також ст.12 Закону України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" від 22 грудня 2011 року N 4282-VI та ін.

Таблиця 3  
Розміри виплат допомоги при народженні дитини у 2008-2012 роках

Розміри виплат, грн.	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік в середньому (мін.-макс.)	2012 рік в середньому (мін.-макс.)
на першу дитину	12 240,00	12 240,00	12 240,00	22582,00 (17 952-26 100)	27 672,00 (26790-28830)
на другу дитину	25 000,00	25 000,00	25 000,00	45492,00 (36 720-52 200)	55 344,00 (53580-55800)
на третю і наступну дитину	50 000,00	50 000,00	50 000,00	90984,00 (73 440-104 400)	110688,00 (107160-115320)

Отже, напевно, дворазове збільшення суми виплати при народженні дітей у 2012 році порівняно з 2008 роком, асоціювало зі зменшенням кількості дітей в ОСБД м. Чернівці з 65 осіб у 2008 році до 26 вихованців у 2012 році. Наші дані співпадають з даними Держкомстату, згідно яких у період 2005-2010 років спостерігалось зменшення випадків відмови батьків від дитини на 41% та, водночас, кількість «відказних» дітей зменшувалася зворотньо пропорціонально числу новонароджених в державі та прямо пропорційно росту сум державної допомоги [5].

Зареєстрований нами вірогідний зворотній кореляційний зв'язок розміру соціальної виплати на третю та наступну дитину в Україні з кількістю вихованців Чернівецького ОСБД ( $r=-0,9$ ,  $P<0,05$ ) непрямо підтверджував думку щодо позитивного

впливу фінансової державної допомоги батькам при народженні дітей на зменшення кількості соціальних сиріт в Україні.

Аналіз динаміки контингенту будинку дитини за звітний період (табл. 2) вказує на те, що зменшення кількості дітей в ОСБД м. Чернівці відбувається не за рахунок зменшення осіб, які поступили у заклад, а переважно завдяки збільшенню кількості вихованців, які вибули з сиротинця. При цьому за звітний період спостерігається чітка тенденція до прийому в сиротинець більшості (54,6%-62,8%) дітей у віковий період від 0 до 12 місяців (рис. 2), коли виплачується левова частка соціальних субсидій, що, напевне, свідчить не тільки про економічну складову відмови батьків від піклування про дітей.

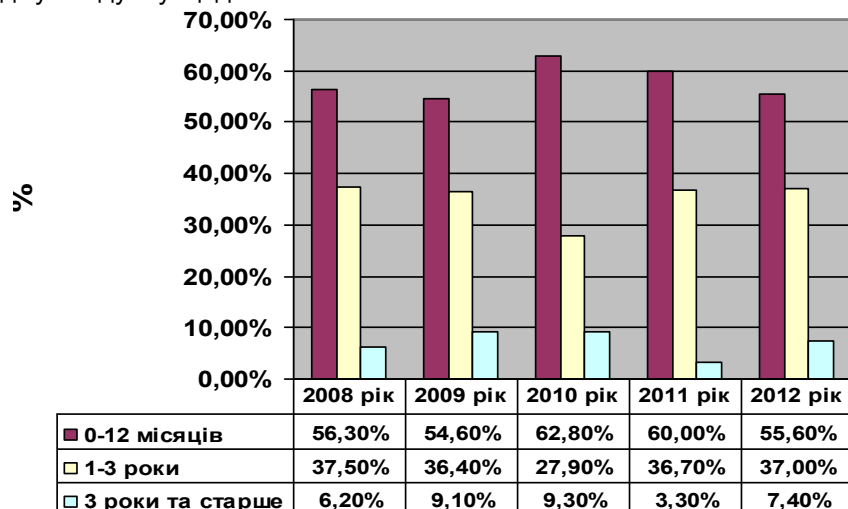


Рис. 2. Вікова структура дітей, поступивших в ОСБД за звітний період

Відсоток дітей, прийнятих до ОСБД у віці 3 роки та старше, хоча і є в загальній структурі поступивших найменшим, проте і досить нестабільним (від 9,3% у 2010 році до втричі меншого (3,3%) - в 2011 році). Звичайно, діти раннього та дошкільного віку потрапляють у сиротинець через несприятливі умови утримання, піклування та виховання а також внаслідок надзвичайних подій у родині (загибель, хвороба батьків, притягнення їх до кримінальної відповідальності). І якщо в другому випадку – це питання демографічних процесів та долі людини, то в першому – це відображення роботи органів опіки та соціального захисту дітей, які повинні виявляти асоціальні сім'ї, спостерігати за ними та, за необхідності, вилучати з них дітей. Для адекватної оцінки даних показників за звітний період необхідним є детальніший аналіз конкретних ситуацій потрапляння дітей даної вікової когорти до ОСБД.

Водночас, найбільш стабільною у звітному періоді серед поступивших дітей була частка малюків раннього віку 27,9%-37,5% дітей у віці 1-

3 років. Це, можливо, свідчить про меркантильність батьків, які по виплаті соціальних субсидій все ж таки віддали своїх дітей до сиротинця, або віддзеркалює наслідки глибокої економічної кризи в Україні, невпинно зростаючу суму сповжичого кошика, безробіття, обмеженість державної фінансової допомоги сім'ям на утримання дітей від 1-го до 3-х років, яка стабільно протягом останніх п'яти років утримувалася на рівні 130-135 гривень (еквівалентно вартості упаковки одноразових підгузників на 2 тижні).

Про те, що державна субсидія при народженні дитини в Україні не вирішує усіх соціальних та економічних проблем родини, свідчить і той факт, що, незважаючи на значне підвищення суми виплат в останні звітні (2011-2012) роки (табл. 3), саме в ці періоди значно зросла частка вихованців ОСБД, у яких є батьки, які оформили власних дітей на тимчасове утримання в державному закладі внаслідок певних сімейних обставин (переважно через скрутне становище піклувальників) (табл. 4).

Таблиця 4  
Структура контингенту будинку дитини, що перебували в закладі за звітний період (2008-2012 рр.), абс. (%)

Контингент ОСБД	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Сироти й ті, що залишилися без батьківського піклування	50 (76,9%)	42 (73,7%)	39 (79,6%)	23 (54,8%)	13 (50%)
Діти, в яких є батьки	15 (23,1%)	15 (26,3%)	10 (20,4%)	19 (45,2%)	13 (50%)

Так, в ОСБД м. Чернівці відсоток дітей – соціальних сиріт за живих та непозбавлених батьківських прав батьків, становив 45,2% у 2011 році та 50% - у 2012 році порівняно з: 23,1% у 2008 році (P<0,05%), 26,3% у 2009 році (P<0,05%) та 20,4% у 2010 році (P<0,05%).

### Висновки

Аналіз наведених вище даних показує скорочення кількості вихованців ОСБД м. Чернівці у 2,5 рази протягом останніх п'яти років, а саме зменшення з 65 дітей в 2008 році до 26 вихованців в 2012 році, що асоціювало із збільшенням більше ніж удвічі протягом звітного періоду суми виплати при народженні дітей. Водночас, аналіз динаміки руху контингенту будинку дитини за звітний (2008-2012 рр.) період показав, що, в цілому, зменшення кількості дітей в ОСБД м. Чернівці відбувалося переважно за рахунок збільшення вибувших вихованців, а кількість поступивших вихованців залишається досить стабільною (27-43 дітей) протягом останніх років.

Останніми роками вдвічі збільшився відсоток дітей - соціальних сиріт за живих та непозбавлених батьківських прав батьків: з 23,1% (P<0,05%) в 2008 р. до 45,2% в 2011 р. та 50% (P<0,05%) -

в 2012 р. Незважаючи на щорічне збільшення розмірів фінансової допомоги держави при народженні дітей, основна частина з якої виплачується на першому році життя дитини, за звітний період спостерігається чітка тенденція до прийому більшості (54,6%-62,8%) дітей в сиротинець саме в віковий період від 0 до 12 місяців.

### Література

1. На саммите в Киеве рассказали о ситуации с сиротами в мире // Христианский Мегарепортал invictory.org [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.invictory.org/news/story-43544.html>.
2. Сравнительная статистика сирот в США и России // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://yuriblog.ru/?p=9091>.
3. Манжула Е.В. Гражданско-правовое регулирование деятельности семейных воспитательных групп / Е.В. Манжула // Академия естествознания. – 2010. – 83 с.
4. Держстат України, 1998-2013 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
5. Котляр А. Сиротская карта Украины: меняем зеленый на красный? // [Електронний ресурс]. – 2011. - Режим доступу: [http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/sirotskaya\\_karta\\_ukrainy\\_menyuem\\_zelenyy\\_na\\_krasnyy.html](http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/sirotskaya_karta_ukrainy_menyuem_zelenyy_na_krasnyy.html).
6. Основні показники діяльності педіатричної служби в Чернівецькій області : статистично-аналітичний довідник (2009-2011 рр.) «Стан здоров'я дітей та підлітків в Чернівецькій області за 2010-2011 рр.» / [відповід. за випуск Чепіль М.І.]. – Чернівці : орг.-метод. відділ ОДКП, 2012. – 702 с.
7. Основні показники діяльності педіатричної служби в Чернівецькій області : статистично-аналітичний довідник (2010-2012 рр.) «Стан здоров'я дітей та підлітків в Чернівецькій області за 2011-2012 рр.» / [відповід. за випуск Чепіль М.І.]. – Чернівці : орг.-метод. відділ ОДКП, 2013. – 706 с.

### Реферат

АНАЛИЗ ПЯТИЛЕТНЕЙ ДИНАМИКИ ДВИЖЕНИЯ КОНТИНГЕНТА ОБЛАСТНОГО СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО ДОМА РЕБЕНКА Г. ЧЕРНОВЦЫ (2008-2012 гг).

Колоскова Е.К., Ортеменка Е.П., Филипец Л.П.

Ключевые слова: сиротство, дом ребенка, пятилетний анализ, динамика движения контингента.

На основании годовых отчетов дома ребенка (форма №25) проведен анализ движения контингента Областного специализированного дома ребенка (ОСДР) г. Черновцы за пятилетний период (2008-

2012 г.). В работе также использовались демографические показатели Украины по данным Государственной службы статистики и показатели работы педиатрической службы Черновицкой области. Установлено сокращение количества воспитанников ОСДР г. Черновцы в 2,5 раза в течение последних пяти лет, а именно уменьшение с 65 детей в 2008 году до 26 воспитанников в 2012 году, что ассоциировалось с увеличением более чем в два раза сумм социальных выплат при рождении детей в течение анализируемого периода. В то же время, анализ динамики движения контингента дома ребенка за 2008-2012 гг. показал, что, в целом, уменьшение количества детей ОСДР г. Черновцы происходило преимущественно за счет увеличения выбывших подопечных, а количество поступивших воспитанников остается довольно стабильным (27-43 детей) в течение последних лет. За указанный период вдвое увеличилась доля детей – социальных сирот при живых и не лишенных родительских прав родителей: с 23,1% в 2008 г. до 45,2% ( $P < 0,05$ ) в 2011 г. и 50% ( $P < 0,05$ ) – в 2012 г. Несмотря на ежегодное увеличение размеров финансовой помощи государства при рождении детей, основная часть которой выплачивается на первом году жизни ребенка, за отчетный период наблюдается четкая тенденция к приему большинства (54,6%-62,8%) детей в ОСДР именно в возрастном периоде от 0 до 12 месяцев.

### Summary

ANALYSIS OF FIVE-YEAR DYNAMICS OF MOVING OF CONTINGENT IN CHERNIVTSY REGIONAL SPECIALIZED ORPHANAGE (2008-2012 years).

Koloskova O.K., Ortemenka Ye.P., Filipec L.P.

Key words: orphanhood, children, social orphans, financial support, parental care.

**Introduction.** Orphanhood is still remaining an urgent medical, social, psychological and pedagogical problem throughout the world. All over the world there are 152 million orphans with significant variations in different countries. The number of children having no parental guardianship but who at the same time has found foster family is an indicator of economic stability of the nation as well as its social consciousness and loyalty to the orphans and their problems.

In 2011, the number of children left without parental care (of the total population) in Russia was 0.46% (654,300 with a population of 142.9 million) and only 0.13% in the United States of America (408,000 children from 308.7 million population). Meanwhile, in Russia only 79.9% of all orphans were brought up in a foster care, while in the USA all the children who lost their caregivers found their foster family.

**Objective.** The aim of the study was to analyze the dynamics of moving of the contingent of Chernivtsi Regional specialized orphanage over the past five years (2008-2012).

**Materials and methods.** Based on the annual reports of Orphanage a moving of contingent of Regional specialized orphanage (RSO) in Chernivtsy has been analyzed over the five-year period (2008-2012). The demographic indicators of Ukraine according to the State Statistics Service of Ukraine and the performance indicators of the pediatric service of the Chernivtsi region also have been used in the study. The obtained results of the study were analyzed by means of parametric and nonparametric methods of calculation using computer software «STATISTICA 5 StatSoft Inc.» and «Excel XP» for Windows on a personal computer.

**Results.** There has been observed a reduction in the number of inmates of the Chernivtsi Children's Home in 2.5 times over the past five years, namely the reduction of the 65 children in 2008 to 26 wards in 2012 that associated with an increase during the reporting period in more than twice sums payable upon the birth of children.

At the same time, the analysis of the dynamics of moving of contingent of orphanage for reporting (2008-2012) period showed that, in general, decrease in the number of children in Chernivtsi RSO was primarily due to an increase of withdrawn wards, but the number of enrolled pupils is remaining quite stable (27-43 children) during the last years.

In recent years, the percent of social orphans (children who have an alive parents and these parents are not deprived of parental rights) doubled: from 23.1% in 2008 to 45.2% ( $P < 0.05$ ) in 2011 as well as 50% ( $P < 0.05$ ) in 2012.

Despite the annual increase of the size of financial state assistance at children birth, the greater part of which is paid in the first year of life, during the reporting period there is a clear tendency of accepting the majority (54.6% -62.8%) of children to the orphanage is in the age period from 0 to 12 months.

**Conclusions.** Based on the data of annual reports of Chernivtsi Regional specialized orphanage over the five-year period (2008-2012), it has been found the reduction in number of inmates of the Chernivtsi Children's Home in 2.5 times over the past five years that may be associated with an increase during this period in more than twice sums paid upon the birth of a child. At the same time it has been shown that governmental subsidy for the birth of children in Ukraine does not solve all social and economic problems of a family. It is stated that despite the significant increase of the sums of social payments in the recent (2011-2012) years, during these periods we observe significantly increased percentage of wards of RSO who have parents but they have enrolled their own children in the state institutions for temporary care due to some family circumstances.